

Letos je minilo 75 let od znanega ljubljanskega potresa (1895). Tudi v Loku je bilo takrat precej škode. Dopisnik Slovenskega Naroda je 17. aprila poročal o dogodkih v Loki: »V nedeljo zvečer (14. IV., o. p.) ob 11. uri 17 minut prestrašil je silen potres prebivalce našega mesta. Prvi sunek je trajal 7 sekund. Drugi sunek je sledil prvemu čez pol minute, toda bil je krajši, a precej močnejši od prvega. Do jutra čutilo se je še 16 stresov, izmed katerih je bil oni okoli četrte ure najmočnejši. Takoj pri prvih dveh sunkih zrušilo se je veliko število dimnikov. Prebivalci so se spočetka zbrali sredi trga, tako da jih raz strehe leteča opeka ni mogla doseči.«

Pozneje so se meščani zbrali pod Kamnitnikom, kjer so zakurili več ognjev. Poleg zgradb v Loki je dosti trpela staro-loška cerkev v Crngrobu, kjer so »padla rebra raz gotiškega svoda v prezbiteriju, pa le na ženski strani, druge škode nima cerkev. Prezbiterij na Planici je na tem, da se zruši.« (Slovenec, 19. IV. 1895.) Umrla so tudi trije otroci, »ker so se tako prestrašili«. (Slovenec 18. IV. 1895.)

Poškodovano Loko sta si 18. in 19. aprila ogledala ck. okrajni inženir iz Kranja Alojzij Muck in loški župan Valentin Sušnik, ki sta tudi podpisala ogledni zapisnik.

Komisija je šla od hiše do hiše in podala svoje mnenje in napotke. Zanimivi so zapisi poškodb nekaterih javnih zgradb v Loki:

Na rotovžu je bilo treba zamenjati več stebrov na hodnikih in podboje vrat. Priporočali so kar lesene stebre. Potrebno se jim je zdelo utrditi strešni stol in zvezati dimnik, razpoke v veži pa zamazati.

Na sodišču so bile poškodbe v prostori davkarje v pritličju in v zemljiški knjigi. Obok v II. nadstropju so ukazali nadomestiti z lesenim stropom. Poškodbe lesenih stropov v tej naglici sploh niso utegnili preiskati.

V šolski pisarni ni bilo večjih poškodb. Večje poškodbe so bile v risalnici in v nekaterih razredih. Nekaj razredov pa je bilo tako malo poškodovanih, da so popravila odgodili za čas počitnic.

V nunski cerkvi so nastale dolge razpoke v prezbiteriju in v ladji. Takojšnje popravilo se jim ni zdelo nujno. Priporočili so le zamazati razpoke. Če bi se pa pokazali nadaljnji premiki na oboku, je inženir predlagal, da se cerkev zapre, dokler popravila ne izpeljejo. V samem samostanu je bilo več poškodb, predvsem v

kapeli in na hodnikih. Vstop v hleve so prepovedali, hlev za govejo živino pa sploh zaprli. Nevaren je bil tudi strop v konjskem hlevu, ki so ga ukazali podreti.

V župnišču so se pokazale precejšnje poškodbe. Posebno v II. nadstropju v traktu proti dvorišču je bilo treba temeljitega popravila.

V špitalski cerkvi so nastale tanjše razpoke, počil pa je tudi slavalok. Tudi zidovi so bili delno poškodovani in je inženir predlagal umetnostno-strokovno adaptacijo. Cerkev so začasno zaprli. Ing. Muck si je ogledal tudi privatne hiše in povsod dal svoje mnenje in navodila.

V Loki so potrebovali takojšnjo materialno pomoč. Svetovalec Lenček je svetoval, naj takoj naredijo prošnjo za podporo. Tudi poslanca Globočnika so telegrafsko prosili, naj urgira za pomoč. (Slovenec, 27. IV. 1895)

Župan je 24. IV. 1895, s številko dopisa 594 pisal na »Veleslavno ck. okrajno glavarstvo« v Kranj, da je prošnja pač šla instančnim putem:

»Zadnji potres napravil je tudi v mestu Škofja Loka na poslopjih zelo veliko škodo.

Skoraj je ni hiše, ki ne bi imela večje ali manjše poškodbe, mnogo jih je pa tako razpokanih, da so se morali njih prebivalci preseliti.

Nujno je torej treba, da se poškodovane hiše hitro zopet popravijo; toda posestnikom manjka denarja, in ker nima občina nobenega imena vrednega premoženja, tedaj je treba naprositi pomoči od kod drugod.

Po površni cenitvi znaša škoda na hišah tukajšnjega mesta narmanj 50.000 gl. in se o tem na zahtevanje lahko predložijo pozneje natančna in detajlirana poročila.

Občinski zastop mestne občine Škofja Loka obrača se toraj v tem nesrečnem položaju polno zaupanja na veleslavno ck. okrajno glavarstvo s to nujno in ponižno prošnjo:

»Veleslavno ck. okrajno glavarstvo blagovoli naj izprositi za vsled potresa poškodovano mesto Škofja Loka pri visoki ck. vladi pomoči od strani države, in sicer na ta način, da dobijo prizadeti hišni posestniki ali izdatno podpora, ali pa da se jim dovolijo potrebna, v večletnih obrokih vračljiva brezobrestna posojila.«

Županstvo mestne občine Škofja Loka dne 24. aprila 1895.

V. Sušnik mp.«

Samo v Loki je dobilo podporo ali posojilo ali pa oboje prek 130 prizadetih lastnikov hiš. Za podobčino Zminec se je priglasilo iz Puštala in vseh vasi, ki so spadale takrat k zminški podobčini, prek 80 potrebnih posestnikov.

Slovenec z dne 27. IV. piše, da je loška občina dala brezplačno na razpolago kamene iz mestnega kamnoloma. Pisec je tudi reklamiral, da lahko tudi za Ljubljance izdela močne železne vezi gospod Gašper Maher po 26 kr. 1 kg »za Ljubljance ostavi jih tudi po tej ceni na tukajšnji kolodvor. Tudi ima gospod And. Leskovec okoli 700 stotov 3 leta vgašenega apna na razpolaganje.«

Po potresu so že v ponedeljek 15. IV. 1895 organizirali slovesno zahvalno procesijo na Hribec. Ljudi je bilo okoli 3000. Zadnji so bili še na placu, prvi pa že na Hribcu. Zaobljubili so se takrat za tri leta (Slovenec, 18. IV. 1895). Tradicija potošne pobožnosti je ohranjena do danes, le obred je prenesen na velikonočno nedeljo popoldne. (Opomba, kjer vir ni naveden, so podatki z Občinskega arhiva — gradbeno komunalne zadeve.)

France Štuki

70-LETNICA GASILSKEGA DRUŠTVA V STARI LOKI

Pred 70 leti je 26 ustanovnih članov ustanovilo Prostovoljno gasilsko društvo Stara Loka. Vodil ga je Franc Dolenc, tajnik in blagajnik je bil Karel Strahl, podnačelnik pa Janez Svoljšak (Francon). Društveno delo se je pričelo že prej, saj so že leta 1899 pričeli s pripravami za gradnjo gasilskega doma in ga predali uporabi avgusta leta 1900. Hkrati z gradnjo doma so skrbeli tudi za nabavo najnujnejšega orodja; kupili so ročno brizgalno. Seveda te velike akcije ne bi zmogli sami ustanovitelji, pritegnili pa so v svoje vrste 32 podpornih članov iz drugih vasi. Velik denarni delež sta nosila glavna ustanovitelja, načelnik Franc Dolenc in vitez Strahl. Poleg skrbi za gasilski dom in opremo so člani ustanovnega odbora napisali tudi društvena pravila, ki so točno določala namen dejavnosti društva, način sprejema v članstvo, dolžnosti načelnika, blagajnika, voditeljev plezalcev, varuhov in odbornikov, način volitev, o uniformi, o društenem premoženju in še vse drugo, kar je moralo biti zajeto v pravilih. Na podlagi tako sestavljenih pravil je bilo Prostovoljno gasilsko društvo Stara Loka potrjeno na temelju 9. člena zakona o društvih iz leta 1867, št. 134, dne 13. julija 1900.

Gasilski dom je razen za gasilstvo služil tudi kulturnim potrebam Stare Loke, posebno še po osvoboditvi. Pol stoletja obstoja doma je na njem pustilo svoje sledove: postal je premajhen, skoro vsa oprema in leseni stolp pa praktično zastarana in skoro neuporabna. Zato so se gasilci in aktivisti zavzemali za nov dom, ki naj bi stal blizu starološkega gradu ob cesti v Selško dolino. Dom so nameravali uporabljati ne samo za gasilske namene, pač pa naj bi gasilski dom postal središče upravne in politične dejavnosti, skratka — dom naj bi postal družbeno politično in kulturno središče Stare Loke. Ker pa gasilci niso mogli uresničiti te svoje ideje, ki se je šele kasneje pokazala in se še kaže prav v sedanjem času kot izredno dalekovidna in pravilna usmeritev, so se sestali 19. januarja 1952 na občnem zboru in se odločili za obnovo starega doma. Že leta 1954 je bil dom v surovem stanju dograjen in obnovljeno pritličje, kjer je bila velika sejna soba, skladišče in orodjarna. V juniju 1956 so bili dograjeni stanovanjski prostori in pozidan sušilni stolp. Stavbo so ometali in preplekali leta 1967. Čeprav je bilo z obnovo in povečevanjem starega doma več dela, kakor bi ga imeli z novim, vseeno delo ni bilo zaman. Članstvo je opravilo več kot 10.000 prostovoljnih udarniških ur, drugi Staroločani pa so pomagali z lesom, prevozi in drugim. Pomembnejše pa je bilo društveno in družbeno delo, ki se je močno razmahnilo ob sami gradnji, strnilo vrste gasilcev in jih pravzaprav spremenilo v nosilce družbeno-političnega in kulturnega življenja v kraju. Obnovljeni in povečani dom so slovesno odprli 14. julija 1957 ter hkrati odkrili spominsko ploščo padlim borcem, ki so bili člani društva. Danes, ob sedemdesetletnici, je dom že zopet premajhen, kar so gasilci predvidevali že pred dvajsetimi leti. V sedanjem domu, ki ne služi samo gasilcem, imajo prostore skoraj vse organizacije in krajevna skupnost Stare Loke, v njem se zbira mladina, ki se ne ukvarja samo z gasilstvom, ampak tudi s kulturno dejavnostjo. Večkrat pa ji večje in širše delo onemogoči prav premajhen gasilski dom.

Ko smo tako pregledali gradnje doma, pogledimo še za drugimi dogodki, ki so uspeli zgraditi novega, večjega in lepšega dom. Res škoda, da v petdesetih letih niso važni za kroniko društva.

Že leta 1901 so gasilci pomagali gasiti požar v Gorenji vasi, 1902 so gasili Miklavčičevo hišo v Kamnitniku in požar v Dragi, 1903 na Sutni pri Žabnici. 1905 je gorela Košenkova hiša pri Sv. Duhu,